

Działalność badawcza i kadra naukowo-dydaktyczna
w Katedrze Historii Oświaty i Wychowania
Wyższej Szkoły Pedagogicznej
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w 1996 roku

Skład personalny Katedry w ostatnich latach nie uległ zmianie. W roku 1996 w Katedrze, funkcjonującej w strukturze Wydziału Pedagogicznego, pracowali obok jej kierownika prof. dra hab. Zygmunta Ruty – prof. dr hab. Czesław Majorek, dr hab. Waław Marmon, profesor nadzwyczajny WSP, dr Andrzej Kliś, dr Jan Krukowski, dr Jan Ryś – adiunkci oraz mgr Ryszard Ślęczka – asystent. W ramach 1/2 etatu działalność dydaktyczną Katedry wspierał dr Wojciech Skołuba, który w roku akad. 1996/97 zatrudniony był na godzinach zleconych.

Z powyższych danych wynika, że Katedra zatrudnia na etatach dwóch nauczycieli akademickich z tytułem naukowym profesora, jednego ze stopniem naukowym doktora habilitowanego na stanowisku profesora nadzwyczajnego WSP, trzech adiunktów ze stopniem doktora i jednego asystenta.

Problematyka badawcza ustalona w poprzednich latach koncentrowała się wokół dziejów szkolnictwa i myśli pedagogicznej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem Małopolski od XV do XX w., kształcenia nauczycieli w Polsce i świecie, teoretycznych problemów dydaktyki historii, metodologicznych problemów badań historycznooświatowych i działalności dydaktycznej krakowskiego ośrodka historycznego w okresie międzywojennym.

Katedra stale modyfikuje swój program badawczy, przystosowując go do zmieniających się potrzeb kształcenia nauczycieli w III Rzeczypospolitej i nadając mu bardziej użyteczny charakter. Trzeba podkreślić, że nastąpiła wyraźna reorientacja metodologiczna prowadzonych badań w kierunku stosowania metod komparatywnych i kwantytatywnych. Zmiany te wywołują potrzebę zwiększenia środków na dalsze badania

i na wyposażenie Katedry. W 1996 r. kwestionariusz badawczy poszerzony został o takie zagadnienia, jak biografia edukacyjna, przemiany edukacyjne we współczesnym świecie, kształcenie nauczycieli w okresie przeobrażeń ustrojowych i transformacji gospodarczej.

Efektom pracy badawczej prowadzonej w ramach badań własnych i działalności statutowej tego stosunkowo małego zespołu są systematycznie publikowane studia, rozprawy, artykuły naukowe, książki i recenzje. Od wielu już lat pracownicy Katedry prowadzą intensywne badania w dziedzinie historii regionalnej, a obszerne monografie, np. *Wierzchostowice, Dzieje miasta Nowego Sącza (1918–1990)* przygotowane zespołowym wysiłkiem poszerzają wiedzę o przeszłości miast i wsi tych regionów. Warto podkreślić, że badania naukowe Katedry są nierozdzielnie powiązane z planem rozwoju kadry naukowo-badawczej, mają także ścisły związek z zajęciami dydaktycznymi głównie z historii wychowania i pedagogiki porównawczej oraz służą praktyce szkolnej.

Pracownicy Katedry doświadczając niedostatków finansowania tematów badawczych podjęli starania o włączenie się do badań realizowanych w ośrodkach zagranicznych, zwłaszcza w Uniwersytecie w Lethbridge (Kanada) i Uniwersytecie Illinois DeKalb (USA). Włączenie się do badań ośrodków zagranicznych nie może jednak oznaczać całkowitej rezygnacji z finansowania tych badań ze środków krajowych.

Przechodząc do prezentacji badań własnych i działalności statutowej pracowników Katedry w 1996 r. zaczniemy od prof. Czesława Majoraka.

W zakresie badań własnych prof. C. Majorek zajął się biografiami jako kategorią metodologiczną w badaniach historycznooświatowych, natomiast w działalności statutowej skoncentrował się na „Schooling and Society in Today’s World: Comparative Studies”. Jest to temat realizowany wspólnie z partnerem zagranicznym, a jego celem jest opracowanie studium teoretycznego i zgromadzenie materiału informacyjnego na temat przemian edukacyjnych we współczesnym świecie. W realizacji tego zagadnienia badawczego uczestniczą prof. Kas Mazurek i prof. Margret Winzer z Uniwersytetu w Lethbridge (stan Alberta w Kanadzie). Prof. C. Majorek opublikował w 1996 r. trzy artykuły, w tym wspólnie z drem J. Krukowskim w wydawnictwach zagranicznych: *American Progressive Education in Poland, 1918–1939* [w:] L. Forsyth Townsend, V. Lee Sterling, L.L. Bunte (eds) A Meere Scholler. *Cross-Cultural Perspectives on our Educational Heritage*. LEPS Press, DeKalb, Illinois, 1996, s. 75–79; *Training for Accepting Democratic Change. Initial Teacher Education in Post-Communist Poland* [w:] *Education and Change. A selection of papers a conference held in September*

of UNISA. Praca zbiorowa pod red. J.H. Coetzee and T.G. Smith, Pretoria, 1996, s. 308–318 (wspólnie z J. Krukowskim); *More than Redesign: Alternative Programs of Pre-Service Teacher Education in Post-Communist Poland* [in:] *Education and the Structuring of the European Space: Centre-Periphery, North-South, Identity – Otherness*, 17 th CESE Conference Abstract Book, Athens 1996, p. 25 (co-author: J. Krukowski), trzy prace w wydawnictwach krajowych: *Wizerunek nauczyciela historii: współczesność w perspektywie historycznej* [w:] *Nauczyciel historii. Ku nowej formacji dydaktycznej*, pod red. M. Kujawskiej, Poznań 1996, s. 43–54; *Herbartyzm i „nowe wychowanie” w polskiej myśli pedagogicznej w Galicji na przełomie XIX i XX wieku* [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*. T. 6. *Nauczyciele galicyjscy*, pod red. A. Meissnera, Rzeszów 1996, s. 11–26; *Biografia edukacyjna* [w:] *Szlakami przeszłości i czasów współczesnych. Księga ofiarowana Profesorowi Lechowi Mokrzańskiemu...*, pod red. K. Puchowskiego i J. Żerki, Gdańsk 1996, s. 178–187, a ponadto był redaktorem materiałów na XVIII międzynarodową konferencję historyków wychowania, która odbyła się w sierpniu 1996 r. w Krakowie.

Prof. Waław Marmon bierze udział w badaniach Ogólnopolskiego Zespołu Badawczego „Autoportret historyczny Polaków, jego wymiar narodowy i europejski”. Zespół ten przygotowuje trzutomową syntezę *Historia historiografii polskiej*. W ramach badań własnych pracuje nad tematem „Przeobrażenia szkolnictwa wyższego w Krakowie w okresie powojennym (1945–1995)”. W zakresie działalności statutowej realizował zadanie badawcze: „Dzieje oświaty, nauki i myśli pedagogicznej w Polsce...”, którego efektem była publikacja pracy *Szkolnictwo nowosądeckie w latach 1918–1939* [w:] *Dzieje miasta Nowego Sącza*, pod red. F. Kiryka i Z. Ruty, t. III, Kraków 1996, s. 99–146. Ponadto opracował 93 hasła biograficzne do *Szkolnego słownika biograficznego*, pod red. F. Kiryka i A. Jureczki, Kraków 1996. Poza tym opublikował artykuł *Kariery naukowe nauczycieli historii w okresie międzywojennym na przykładzie środowiska krakowskiego* [w:] *Nauczyciel historii. Ku nowej formacji dydaktycznej*, pod red. M. Kujawskiej, Poznań 1996, s. 33–38 oraz wspólnie z drem J. Rysiem przygotował do monografii WSP w Krakowie obszerne studium pt. *Studenci i absolwenci w latach 1982–1996*. Wynikiem kilkuletnich badań prof. W. Marmona była rozprawa habilitacyjna, a następnie kolokwium, które złożył w listopadzie 1995 r. Rada Wydziału Humanistycznego WSP w Krakowie nadała mu stopień doktora habilitowanego; a w następnym roku, tj. 1996, uzyskał stanowisko profesora nadzwyczajnego w Katedrze Historii Oświaty i Wychowania.

Prof. Zygmunt Ruta kontynuował wcześniej podjęte zadania badawcze. W 1996 r. opublikował dwa artykuły naukowe: *Seminaria nauczycielskie w Okręgu Szkolnym Lwowskim w pierwszych latach II Rzeczypospolitej* [w:] *Szlakami przeszłości i czasów współczesnych. Księga ofiarowana Profesorowi Lechowi Mokrzeckiemu z okazji Jego Jubileuszu*, pod red. K. Puchowskiego i J. Żerki, Gdańsk 1996, s. 297–306; *Szkolnictwo prywatne. Tradycje – terażniejszość – oczekiwania* [w:] *Człowiek i wartości. Księga pamiątkowa poświęcona 35-leciu pracy naukowej i 40-leciu pracy nauczycielskiej Profesora Jana Szmyda*, pod red. A. Komendery, R. Padoła i M. Śliwy, Kraków 1997, s. 305–317. Ponadto przygotował do monografii WSP wydanej z okazji jej 50-lecia rozdział pt. *Zmiany w strukturze organizacyjnej WSP w latach 1982–1996* oraz informację o pracy Katedry Historii Oświaty i Wychowania w tychże latach.

W działalności naukowej prof. Z. Ruty ważne miejsce zajmuje redagowanie (redakcje naukowe) prac zespołowych. W 1996 r. pod jego redakcją naukową ukazały się: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1982–1996*, Kraków 1996, ss. 410; „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych, Oddział PAN w Krakowie, t. XLVIII”, Kraków 1996, ss. 148, a tom XLIX tegoż „Rocznika” został złożony do druku. Natomiast wspólnie z prof. F. Kirykiem zredagował monografię historyczną pt. *Dzieje miasta Nowego Sącza, t. III: 1918–1990*, Kraków 1996, ss. 1004, a z drem J. Krukowskim wydał *Źródła do dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (1982–1996), cz. III*, Kraków 1996, ss. 662.

Dr Andrzej Kliś swoje wysiłki badawcze koncentrował wokół rozprawy habilitacyjnej. W 1996 r. realizował badania własne w ramach galicyjskiej myśli pedagogicznej. Z tego zakresu przygotował referat pt. „Galicyjska szkoła w oczach dziecka wiejskiego”, który przedstawił na IV Ogólnopolskiej Konferencji nt. „Problemy Rozwoju i Wychowania Dziecka Wiejskiego do Rozwoju w Świecie Wartości Humanistycznych” w Rzeszowie w dniach 23–24 kwietnia 1996 r. Złożył również do druku pracę *Wychowanie domowe w poglądach pedagogów galicyjskich doby autonomicznej*, która ukaze się w serii „Galicja i jej dziedzictwo”.

Dr Jan Krukowski umiejętnie łączył obowiązki dziekańskie z pracą naukowo-dydaktyczną. W 1996 r. opublikował artykuł *Kolęda i kolędowanie w szkolnictwie krakowskim w XVII wieku* [w:] *Z kolędą przez wieki. Kolędy w Polsce i w krajach słowiańskich*, pod red. T. Budrewicza, S. Koziary, J. Okonia, Tarnów 1996, s. 100–110 oraz opracował wspólnie z prof. Z. Rutą *Źródła do dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (1982–1996), cz. III*,

Kraków 1996. Wspólnie zaś z prof. C. Majorkiem przygotował dwie publikacje: *Training for Accepting Democratic Change...* (zob. pełny zapis bibliograficzny w wykazie publikacji prof. Majorka); *More than Redesign: Alternative Programs...* (tamże).

Dr Jan Ryś w ramach badań statutowych realizował temat „Szkolnictwo nowotarskie w okresie staropolskim”, a w zakresie badań własnych temat „Literatura moralizatorska w polskich szkołach średnio-wiecznych”. W 1996 r. opublikował *Stan szkolnictwa parafialnego w miastach Małopolski w XIII w.* [w:] *Rozprawy z Dziejów Oświaty*, t. XXXVII, s. 3–19; *Spółeczność studencka i absolwenci* (wspólnie z prof. W. Marmonem) w monografii WSP w Krakowie oraz przygotował jako współautor około 200 biogramów do *Szkolnego Słownika Biograficznego*, Kraków 1996.

Mgr Ryszard Ślęczka w ramach badań własnych realizował temat „Szkolnictwo zawodowe w Krakowie po II wojnie światowej”. 15 marca 1996 r. Rada Wydziału Humanistycznego WSP w Krakowie otworzyła mu przewód doktorski, zatwierdziła temat pracy „Szkolnictwo zawodowe w Krakowie w latach 1945–1961”, a na promotora pracy wyznaczyła prof. Z. Rutę.

Pracownicy Katedry uczestniczyli w życiu naukowym kraju i zagranicy. Prof. C. Majorek jest przewodniczącym Komisji Nauk Pedagogicznych, Oddział PAN w Krakowie, prof. Z. Ruta pełni funkcję redaktora „Rocznika Komisji Nauk Pedagogicznych” i serii monograficznej tejże Komisji, a sekretarzem naukowym zespołu redakcyjnego jest dr J. Krukowski. Prof. C. Majorek od kilku lat wyjeżdża na staż naukowy do Uniwersytetu w Lethbridge w Kanadzie.

W dniach 6–9 sierpnia 1996 r. Katedra Historii Oświaty i Wychowania była organizatorem XVIII Międzynarodowej Konferencji Historyków Wychowania. Decyzja International Standing Conference for the History of Education (ISCHE) w sprawie zlecenia Katedrze zorganizowania tej konferencji jest wyrazem uznania dla wyników badawczych jej pracowników, dodajmy wyników odnotowanych w literaturze światowej oraz pochlebnej oceny krakowskiej WSP, która w 1996 r. obchodziła jubileusz 50-lecia swej działalności. W międzynarodowym kongresie historyków wychowania w Krakowie wzięło udział 141 uczestników (wraz z osobami towarzyszącymi) z różnych krajów Europy, Kanady, USA, Afryki, Azji i Australii, w tym 24 osoby z Polski. Trzeba dodać, że pracami organizacyjnymi związanymi z przygotowaniem konferencji

kierował prof. C. Majorek, który opracował także koncepcję programową tego sympozjum.

Prof. C. Majorek i dr J. Krukowski wzięli udział w międzynarodowej konferencji, która odbyła się w Atenach 13–18 października 1996 r. W czasie tej konferencji przedstawili wspólny referat pt. „More than Redesign: Alternative Programs of Pre-Service Teacher Education in Post-Communist Poland”. Z krajowych konferencji i sympozjów, w których uczestniczyli pracownicy Katedry warto odnotować IV Ogólnopolską Konferencję Naukową nt. „Prawo dziecka wiejskiego do rozwoju w świecie wartości humanistycznych”, zorganizowaną przez WSP w Rzeszowie i Kuratorium Oświaty w Krośnie, która odbyła się w dniach 23–24 kwietnia 1996 r. w Rzeszowie.

Samodzielni pracownicy Katedry uczestniczyli w procesie rozwoju młodszej kadry naukowej i awansach naukowych zarówno pracowników macierzystej Uczelni, jak i środowisk naukowych w kraju. Wyrażało się to udziałem w komisjach przewodów doktorskich i habilitacyjnych, pisaniu recenzji prac na stopnie naukowe doktora i doktora habilitowanego oraz ocen dorobku naukowego w związku z ubieganiem się pracowników o tytuł naukowy i stanowiska profesora nadzwyczajnego w naszej Uczelni i szkołach wyższych w Polsce.

Pracownicy Katedry uczestniczą także w pracach na rzecz reformy systemu edukacji w Polsce, współpracując z administracją oświatową centralnego i lokalnego szczebla, dalej – współdziałając z samorządami terytorialnymi, opracowując zarysy dziejów miast i regionów, współpracując ze stowarzyszeniami wyższej użyteczności publicznej.

W r. 1996 proporcja starszej i młodszej kadry naukowej była w Katedrze właściwa. Katedra należała do najlepiej obsadzonych jednostek naukowo-dydaktycznych historii wychowania w kraju. Jest to wynik realizacji długoletniego planu rozwoju Katedry, co wymagało i nadal wymaga nakładów finansowych. Rozwój naukowy pracowników przebiegał do początku lat dziewięćdziesiątych na ogół prawidłowo, ale w ostatnim okresie nastąpiły pewne zahamowania w zakresie zdobywania stopni naukowych przez młodszą kadrę Katedry. Adiunkci z dłuższym stażem pracy pomnażają swój dorobek naukowy, który stanowić będzie podstawę habilitacji, ale nie wieńczą tego dorobku rozprawą i otwarciem przewodu habilitacyjnego.

Wśród przyczyn opóźniających rozwój naukowy młodszej kadry należy wymienić m.in. duże obciążenie zajęciami dydaktycznymi, a także pracami organizacyjnymi. Myślę, że rozwoju tego nie przyspiesza, a wręcz hamuje zapis w statucie WSP, iż stanowisko adiunkta można

zajmować przez 17 lat. W roku akad. 1995/96 Katedra, po uzyskaniu etatu, ogłosiła konkurs na stanowisko asystenta. Niestety, z braku odpowiednich kandydatów etat ten nie został obsadzony. Dopiero od 1 października 1997 r. został zatrudniony na tym stanowisku mgr Krzysztof Baran, absolwent historii WSP w Krakowie. W ten sposób przynajmniej częściowo udało się zachować właściwe proporcje starszej i młodszej kadry naukowo-dydaktycznej w Katedrze.

Zygmunt Ruta